WIKIPÉDIA

Manysi nyelv

A Wikipédiából, a szabad enciklopédiából

A **manysi nyelv** (saját nyelvükön: **мāньси лāтыӈ**) vagy az oroszoktól kapott néven **vogul nyelv**, az uráli nyelvcsalád tagja, legközelebbi rokona a hanti, valamint a magyar *(ugor nyelvek)*. A manysik Észak-Szibériában, az Urál és az Ob közötti területen élnek. 1960-ban 6 ezren vallották magukat manysinak, az anyanyelvi beszélők száma 60% volt. 1989-ben pedig ugyan 8500 ember mondta magát manysinak, de csak a 37%-uk beszélte a nyelvet.

Manysi мāньси лāтыӈ	
Beszélik	Oroszország
Terület	Hanti- és Manysiföld
Beszélők száma	940 (2010)[1] fő
Nyelvcsalád	Uráli nyelvcsalád ugor nyelvek Obi-ugor nyelvek
Írásrendszer	Cirill írás
Rang	*Nincs a 100 legnagyobb között*
Hivatalos állapot	
Hivatalos	Hanti- és Manysiföld (Oroszország)
Nyelvkódok	
ISO 639-2	`fiu`
ISO 639-3	`mns (http://www.sil.org/iso639-3/documentation.asp?id=mns)`

Tartalomjegyzék

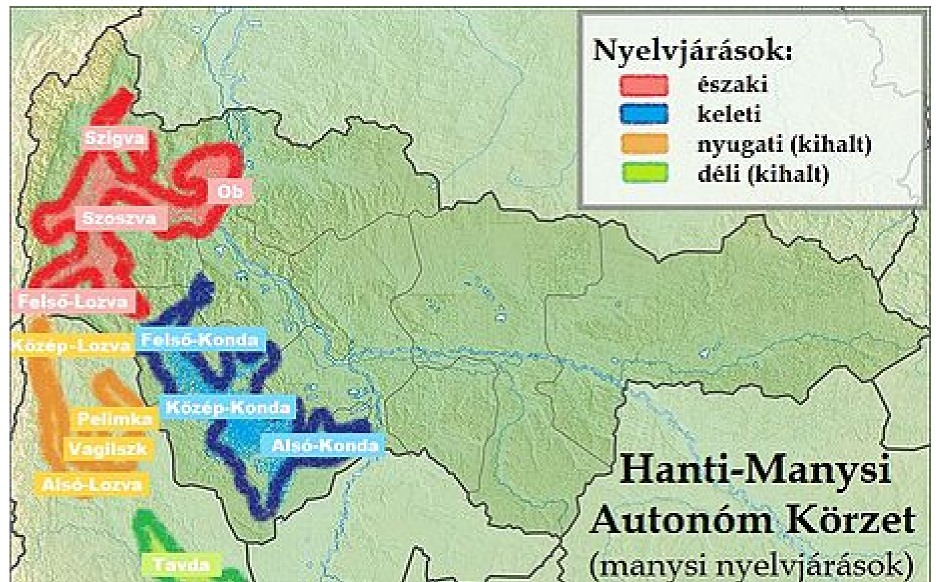
Nyelvjárások
Nyelvtörténet
A manysi ábécé
Nyelvtan
Példamondatok
Manysi-magyar
Jegyzetek

Nyelvjárások

Négy nagy nyelvjárást különböztetünk meg, melyeket az égtájak nevével jelölnek. Ezek számos kisebb alnyelvjárásra oszthatóak:[2]

- Északi nyelvjárásterület
  - szoszvai
  - szigvai
  - obi
  - felső-lozvai
- Keleti nyelvjárásterület
  - felső-kondai
  - középső-kondai
  - alsó-kondai
  - jukondai

- Nyugati nyelvjárásterület (kihalt)
  - pelimi
  - közép-lozvai
  - alsó-lozvai
  - vagilszki
- Déli nyelvjárásterület (kihalt)
  - tavdai

Manysi nyelvjárások térképe

Nyelvtörténet

Reguly Antal

A legkorábbi manysi nyelvemlékek – főként személynevek – a 16-17. századi orosz krónikákban fordulnak elő, valamint Herbenstein, V. Károly császár követének könyvében. 1725-ből Messerschmidt (https://de.wikipedia.org/wiki/Daniel_Gottlieb_Messerschmidt) től származik az első manysi 41 szavas szójegyzék. 1730-ban Strahlenberg (https://en.wikipedia.org/wiki/Philip_Johan_von_Strahlenberg) svéd tiszt közölt 25 manysi szót nyomtatásban. A 18. században Fischer német akadémikus 300 szavas szójegyzékét Schlözer közölte, valamint Pallas (https://en.wikipedia.org/wiki/Peter_Simon_Pallas) német természettudós Vocabuláriumában és Klaproth Asia Polyglotta című munkájában is több száz szó maradt fenn lejegyezve. A 18. század első feléből kisebb, a végéről több száz szavas szójegyzékek maradtak fenn. A 19. századi nagy kutató-gyűjtőutakat Reguly Antal nyitja meg a negyvenes években (1843-44), a sort a finn August Ahlqvist (1858, 1877, 1880) és a magyar Munkácsi Bernát (1888-89) folytatja a század második felében, akiknek a munkáját ezután folyamatosan közölték. A finn Artturi Kannisto 1901 és 1906 között gyűjtött a manysik között. A gyűjtött hatalmas néprajzi és népköltészeti anyag azonban teljesen független maradt a manysi írásbeliség kialakulásától.

A manysi írásbeliségnek nincsenek hagyományai: a cári időkben elkészült néhány egyházi szöveg fordítása, az első manysi ábécéskönyvet 1932-ben adták ki, még latin betűkkel. 1939-40-ben – arra hivatkozva, hogy a kétféle írásrendszer tanítása körülményes a nemzetiségi iskolákban – a cirill írásmódot vezették be. A manysi irodalom létrehozói közé tartozik Marfa Vahruseva, akinek jelentősebb későbbi tudományos és pedagógiai munkássága, valamint Pjotr Jevrin és M. Kazancev, akiknek szintén inkább alapítói, mintsem irodalmi érdemeik nagyobbak. Az első kirobbanó egyéniség az 1937-ben született Juvan Sesztalov, aki anyanyelvén és oroszul egyaránt publikálva, költészetben és prózában is ismertté tette népét és annak kultúráját.[3]

A manysi ábécé

1932 előtt a nyelv nem volt írott, ekkortól próbálkoztak a latin írás bevezetésével, kevés sikerrel. A nyelvet 1939 óta cirill írással írják.

Munkácsi Bernát

A ma használt cirill ábécé:

А, А̄, Б, В, Г, Д, Е, Е̄, Ё, Ё̄, Ж, З, И, Ӣ, Й, К, Л, М, Н, Ӈ, О, О̄, П, Р, С, Т, У, Ӯ, Ф, Х, Ц, Ч, Ш, Щ, Ъ, Ы, Ы̄, Ь, Э, Э̄, Ю, Ю̄, Я, Я̄

Az egykori latin ábécé:

A, B, D, E, F, G, H, Ꞑ, I, J, K, L, Ļ, M, N, Ņ, Ŋ, O, P, R, S, Ꞩ, T, Ţ, U, V, Z, Ь

Nyelvtan

Példamondatok

Az alábbi mondatok olyan illusztrációk, amelyek a rokonnyelvek szókészletbeli és nyelvtani párhuzamait jól mutatják.

Manysi-magyar

Hurem né vitnel huligel husz hul pugi.
Három nő a vízből hálóval húsz halat fog.

Hurem-szát-husz hulach-szem ampem viten eli.
Háromszázhúsz hollószemű ebem vízen él.

Petge luv lasinen mini tou szilna.
Fekete ló lassan megy a tó szélén.

Jegyzetek

1. **Forrás:** www.ethnologue.com (http://www.ethnologue.com/language/mns)
2. Forrás: Kálmán Béla: Chrestomathia Vogulica, Tankönyvkiadó, Budapest 1976
3. **Forrás**: *Nyelvrokonaink.* Teleki László Alapítvány, Budapest, 2000.